

Over Kloven Over-Bruggen

1 januari 2002

Auteur: Joop Dirksen

Volume: 33

Nummer: 1

Pagina's: 14-19

Documenten

- [moer_jrg33_003.pdf](#)

joop dirksen aangedragen kennis over schrijvers stromingen en genres toen rond 1970 in de literatuurwetenschap de objectivistische benadering hoogtij vierde de structuuranalyse als methode opkwam werden over kloven ook de voortbrengselen van die nieuwe richting al snel verdund tot schoolmethode drop leverde over brugge n niet zijn befaamde boek indringend lezen de kennis en veel leerlingen leerden bijvoorbeeld om schema s te maken van verteltijd en vertelde lite ra tuurond e rwij s tu sse n we ten sc h ap en tijd d e werk e lijkheid van alled a g ve l e kloven we ini g vlonders er bestond zo signaleerde de moer in zijn ruim nvintig jnnrgeleden om precies te z ijn in 1980 artikel in moer ook een grote kloof tussen schreef wain de moor de ma n die aan de wieg stond literatuuronderwijs en e i gentijdse l i terat u ur van liet moderne literati u ro n denvijs een artikel in het twee enquetes in vrij nederland in 1972 en vijftrsc irift moer waarin hij een terugblik presenteerde 1980 hadden laten zien dat leerlingen in die op tivintig jaar literann m ron derwijs de periode van jaren nog vrijwel dezelfde titels lazen als 1960 tot 1980 onder de veelze gg en de titel overal tientallen jaren daarvoor dunne werkjes als het kloven hier en daar een vlonder beschreef hij de bittere lznid wierook en tranen oeroeq contacten tu ss en literatiuri v e fe nschap literat mi r moderne literatuur zo toonden de toen did actielz e n literatuu ronderw ijs of liever liet vrijwel spraakmakende enquetes aan kwam niet ter volledig ontbreken va n dergel ijke co n tacten joop sprake in de les dirksen gaat na ivat er in de daaropvolgende tivintiq jaar gebeurd is met het literatum rowderuvijs blijft het literatuuronderwijs ee n brug te ver overal kloven hier en daar een vlonder de literatuurwetenschap bemoeide zich totaal niet niet het literatuuronderwijs literatuurdi-dactiek was in 1980 nog amper een serieuze discipline binnen de vakdidactiek en dat betekende dat tot op dat moment het literatuuronderwijs eigenlijk altijd alleen maar een soort verdunning was van de voortbrengselen van de literatuur weten-schap tot 1970 betekende dat exclusief aandacht voor de historisch biografische aan pak dat wil zeggen een chronologische reis door de literatuurgeschiedenis waarbij het literaire werk besproken werd vanuit de biografie van de auteur vanu-it zijn plaats in zijn tijd zo vereenvoudigde bijvoorbeeld gerard knuvelder zijn grote wetenschappelijke literatuur geschiedenis tot een handzaam boekje voor het middelbaar onderwijs een man als lodewick voorzag op basis van soortgelijk

wetenschap pelijk onderbouwd materiaal vele generaties leerlingen van kennis van ons literair verleden literatuuronderwijs 1980 overal kloven ivoeniq en van geselecteerde fragmenten bij die vlonders 2002 1 moer 14 er bestond ook een kloof tussen de vakken die bij nederlands geen taalkunde en wel zich niet literatuuronderwijs bezighielden de argumentatieleer in het schoolprogramma maar neerlandicus en de docenten in de moderne dit terzijde er werd geschrapd en toegevoegd vreemde talen bemoeiden zich niet met elkaars kortom het was een drukte van belang en toen werk de stofwolken waren opgetrokken lag er een dankzij het feit dat de wetgever ook uiterst vaag all eszins fraai eindproduct was over de inhoud van het literatuuronderwijs was er op heel veel scholen overigens ook al dat werk in de vog leverde voor literatuur binnen secties amper of geen afstemming over dat een apart vak moest gaan worden het te geven literatuuronderwijs uiteindelijk ook een aardig uitgebalanceerd ook bestond er vrijwel geen aandacht voor programma op de gedachte achter dat longitudinaliteit de gedachte dat er een programma was deze natuurlijk moet een doorlopende leerlijn zou horen te zijn vanaf de ontwikkeld mens enige kennis hebben van de eerste klas tot en niet het eindexamen niet grote lijnen van de literatuurgeschiedenis of aandacht voor jeugdliteratuur in de onderbouw ruimer van de cultuurgeschiedenis van west waar dan de basis gelegd kon worden voor het europa niet op het niveau van quiz weetjes literatuuronderwijs in de bovenbouw maar omdat je nu eenmaal over een kader moet de moors schets van de situatie in literatuur beschikken waarbinnen je nieuwe kennis en onderwijzend nederland was dus bepaald niet ervaringen kunt plaatsen hoopgevend wel signaleerde hij in zijn artikel maar het is minstens zo belangrijk dat leerlingen de bouw van wat vlonders individuele ervaringen op hebben gedaan met literaire initiatieven onder andere geïnspireerd door teksten dat ze de handvatten hebben gekregen duitse en angelsaksische literatuurdidactici om te communiceren met en over literaire maar over het geheel genomen was er weinig teksten van hier en van nu en van elders en van redenen tot optimisme vroeger leerlingen moeten de waarde leren ervaren van het lezen van literaire teksten aan te bruggen met vierbaans wege n nemen valt dat een leerling zo zijn literaire smaak kan ontwikkelen doorkrijgt van wat voor we zijn nu twintig jaar verder en liet gaat soorten teksten hij vel houdt en van welke duidelijk de goede kant op niet het minder of niet de leden van de vog vonden literatuuronderwijs in nederland sinds 1980 dit alles bijeen een prima programma zijn er een aantal stevige bruggen gebouwd met vierbaans wegen eroverheen vlonders zijn de literatuurwetenschappers en dan met nafine uitgebreid tot stevige bruggenhoofden de de lieden die zich niet oudere letterkunde literatuurwetenschap bijvoorbeeld is uit haar bezighielden spraken schande van de plannen ivoeren toren afgedaald de literatuurdidactiek de aandacht voor de historische letterkunde zou een disciplinetje in wording destijds bloeit als drastisch verminderen dus zou onze cultuur nooit tevoren en het literatuuronderwijs ja het naar de bliksem gaan dat kon niet anders pas literatuuronderwijs is in ieder geval in toen ze na enkele jaren merkten dat ze beweging roependen waren in de woestijn kozen ze eieren toen de tweede fase heel voorzichtig werd voor hun geld en besloten ze zich wat voorbereid werden er voor de verschillende constructiever op te gaan stellen een van de vakken de zoge-

naamde vakontwikkelgroepen resultaten daarvan is een reeks schoolboekjes gevormd groepen van deskundigen uit onder de titel tekst in context een reeks wetenschap didactiek en uit het veld zoals dat historische literatuur voor het voortgezet zo fraai heet om in gezamenlijk overleg te onderwijs onder redactie van frits van oortrom komen tot afspraken over een deugdelijk en hubert slings van amsterdam university programma voor het betreffende vak zo ook bij press zoals de samenstellers zelf zeggen er nederlands er werd stevig geknokt er werden bestaat al jaren een schrijnend gebrek aan stokpaardjes bereden er werd gelobbyd door de bruikbaar lesmateriaal daarom is deze serie een wat vaardiger dan de ander daarom zit er nu ontwikkeld de eerste reeks historische literair e 2002 1 moer 15 teksten waarbij de resultaten van decennia zijn in heel lezenswaardige dissertaties ik wil er wetenschappelijk onderzoek volgens de eisen een paar hier bespreken ze zijn overigens in elke van de moderne didactiek aan de leerling goed uitgeruste bibliotheek verkrijgbaar dus als gepresenteerd worden u door mijn heel beknopte samenvatting het is duidelijk dat dit type bijdrage vanuit de geïnteresseerd raakt weet u waar u moet zijn literatuurwetenschap vele malen effectiever is voor het behoud van de aandacht voor het in 1996 promoveerde gerard de vriend op het literaire verleden dan de kretologie waannee proefschrift literatuuronderwijs als volclorigen feit vernieuwers van het literatuuronderwijs aan waarin hij zich vooral afvroeg waarom we vankelijk werden aangevallen door diezelfde eigenlijk al sinds de tweede helft van de literatuurwetenschappers negentiende eeuw als vanzelfsprekend litera de literatuurwetenschap slaat een brug naar het tuuronderwijs geven en waarom er eigenlijk pas literatuuronderwijs de laatste jaren vragen gesteld werden naar het hoe van dat literatuuronderwijs heel lang zo m a rketing in liter atuuronderwij s stelt hij heeft men de pedagogische conse de formulering volgens de eisen van de quenties van het overnemen van een moderne didactiek brengt ons bij de academische benaderingswijze compleet over ontwikkelingen in de literatuurdidactiek heel het hoofd gezien de moderne benadering van wat fabrikanten zijn in de loop van de het onderwijs als socialisatieverschijnsel vraagt geschiedenis naar de bliksem gegaan omdat ze om een totaal andere invulling de leerlingen in prachtige producten maakten maar geen de literatuurles hebben een bepaalde leesont verstand hadden van marketing het product wikkeling doorgemaakt ze hebben voorkeuren moet zodanig in elkaar gestoken en vervolgens en afkeuring ontwikkeld bij het deels voor verpakt worden dat de klant ermee uit de schools leren omgaan niet fictie individuele voeten kan om maar even bij die middel ontplooiing van de leerling op literair gebied eeuwen te blijven mensen als pleij en van betekent onderwijs geven dat een literair oortrom hebben die periode prachtig tot leven ontwikkelingsproces helpt bevorderen het is gebracht in hun wetenschappelijke studies onderwijs dat bijdraagt aan het oefenen van zolang ze de resultaten daarvan niet vertaalden vaardigheden en vermogens zonder kennis en naar het niveau van een 17 jarige bleven ze inzicht te niet te doen bij de inrichting van het zitten niet hun product en het getuigde niet literatuuronderwijs zouden derhalve vragen aan van veel inzicht om de docenten in het de orde moeten komen over leren omgaan met voortgezet onderwijs daarvan de schuld te fictie en literatuur vragen over leesont geven ze hebben nu dus ik zou bij-

na zeggen wikkeling over voorkeuren en motivaties de eindelijk ingezien dat literatuurwetenschap en vriend pleit voor onderzoek voor schoolge literatuuronderwijs bij elkaar gebracht moeten bruik welnu dat is er gekomen en er is steeds worden door de literatuurdidactiek meer onderzoek gaande literatuurdidactiek is de mark e ti n gafdeling de tanja janssen promoveerde in 1998 op het onmisbare schakel tussen literatuurwetenschap proefschrift literatuuronderwijs bij benadering en literatuuronderwijs de brug over de kloven ze verrichtte studie naar de relatie tussen de wat in 198 0 nog slechts aarzelend van de gron d vormgeving en de opbrengsten van het aan het komen was is nu een bloeiende zaak op literatuuronderwijs van voor de tweede fase en elke universiteit in nederland zijn mensen bezig concludeerde dat er in dat literatuuronderwijs om a ll e aspecten van het doceren van literatuur veel meer verschillen bestonden dan overeen kritisch te bezien en zo te bewerken dat de taak komsten ze maakte grofweg onderscheid tussen van het onderwijsveld de mensen in de hitte van vier benaderingswijzen de historisch biogra de dagelijkse struggle for lea rn ing for teaching fische met grote aandacht voor de literatuur behapbaar blijft dat heeft in de afgelopen jaren geschiedenis de literair esthetische niet veel geresulteerd in ee n aantal uitermate i n teressante aandacht voor de tekststructuur de aanpak onderzoeken waarvan er een aantal neergelegd gericht op maatschappelijk vorming en d e 2002 1 moer 1 6 aanpak gericht op individuele ontplooiing wat hij te lezen krijgt op een manier die de bin nen die vier benaderingswijzen bleken emotionele betrokkenheid stimuleert dus echter nog allerlei variaties denkbaar duidelijk bijvoorbeeld met behulp van verdieping was overigens wel dat het enthousiasme van de opdrachten die inlev ing in de verschi ll ende docent erg belangrijk was ze pleitte voor een verhaalfiguren vereist integratie van die werkwijzen toonde zich een warm voorstander van het literatuuronderwijs literair compe tent e n dan van de tweede fase maar sprak haar angst uit dat iedere kritische docent dus ook u en ik zal zich ook binnen de nieuwe voorschriften veel ongetwijfeld afvragen wat hij zij eigenlijk wil docenten op hun eigen manier en dan vaak niet bereiken niet zijn haar literatuuronderwijs zoals bedoeld was aan de gang zouden gaan we dat de leerling literair competent wordt j a en komen daar nog op terug dan moet dat omdat het examenprogramma dat eist in 2000 promoveerde lilian van der bolt op het of omdat de leerling later een rol moet spelen proefschrift ontroerend goed ze had onderzoek in het economisch verkeer namelijk die van gedaan naar affectieve leeservaringen van koper van literatuur of moet de leerling later leerlingen in het basisonderwijs en het kunnen meepraten aan de borreltafel of aan de voortgezet onderwijs zij toonde aan dat de bar leeshouding van thuis zoals die van jongs af aan of wilt u net als ik dat de leerling mede dankzij ontstaat namelijk een leeshouding van per het literatuuronderwijs verder groeit in de soonlijke emotionele betrokkenheid zeker in de richting van autonomie een volwassen zelf bovenbouw van het voortgezet onderwijs vaak standig denkend kritisch mens wordt die botst niet de daar verlangde kritische reflecteert over zijn plaats in de wereld afstandelijke benadering temidden van andere mensen die zijn emoties ze pleitte ervoor om binnen het onderwijs weet te reguleren empathisch is een harmo zowel de leeshouding van afstand en kritiek als nische persoonlijkheid een prachtige doelstel de leeshouding van be-

trokkenheid en overgave. U wilt u hopelijk zeggen maar hoe doen te stimuleren en de leerling vaardigheden bij te brengen dat in die paar contacturen die we hebben brengen om die twee houdingen zo efficiënt ook daarvoor kunnen we een beroep doen op mogelijk af te wisselen literatuur levert de literatuurdidactiek namelijk zo maakte ze met koele cijfers duidelijk een belangrijke bijdrage aan de in mijn eigen proefschrift lezers literatuur en emotionele en sociale ontwikkeling van de literatuurlessen heb ik een aantal lesmodellen leerling emotiesocialisatie zoals zij dat ontwikkeld en uitgeprobeerd op een grote formuleert blijkt sterk gestimuleerd te worden groep leerlingen waarin de persoonlijke door lezen leeservaring centraal stond ook daarna heb ik in een tijd waarin steeds meer onderwijs het een en ander gepubliceerd aan beschrij deskundigen het begrip en emotionele vingen van concrete lesmodellen waarmee op intelligentie in de mond nemen en het steeds een plezierige efficiënte en effectieve manier duidelijker wordt dat schoolsucces duidelijk niet met leerlingen gewerkt kon worden aan en alleen een kwestie is van hoe van cognitieve gepraat en geschreven kon worden over hun intelligentie maar ook van emotionele intel leeservaringen bij literaire teksten centraal in intelligentie is zo'n uitkomst van het onderzoek van die aanpak staat het klassengesprek rondom een van der bolt erg belangrijk immers emotionele samen gelezen kort verhaal iedereen schrijft intelligentie kan in veel hoger mate dan eerst een leesverslag over die tekst en op basis cognitieve intelligentie nog ontwikkeld worden daarvan kan er werkelijk van alles besproken tijdens de schoolloopbaan ik ben ervan overgedemonstreerd aangeleerd worden als u hier tuigd dat omgaan met literatuur in de klas daarin meer over wilt lezen verwijst ik u bijvoorbeeld een belangrijke rol kan spelen mits dat naar het docentenboek bij mijn literatuur geschiedt op een manier die recht doet aan de ondervijsmethode dossier lezen en de website emotionele betrokkenheid van de leerling bij die methode www.vossierlezen.nl 2002 i moer 17 op dit moment zijn er twee interessante en zo goed mogelijk te realiseren te geven op vwo vooral ook nuttige literatuurdidactische onder een beknopt overzicht van de literatuur zoeken aan de gang die ik nog even wil geschiedenis maar leggen op vwo en havo de noemen nadruk op het leren omgaan met literaire in groningen is theo witte bezig om een teksten op smaakontwikkeling te gebruiken model te ontwikkelen voor de begeleiding van het leesdossier als een middel om hun doel te leerlingen in het literatuuronderwijs van de bereiken tweede fase leerlingen verschillen onder bij veel andere docenten op veel scholen blijft andere in het tempo waarin zij zich echter de nadruk liggen op de inmiddels zo'n ontwikkelen in motivatie in belezenheid met 30 jaar oude historisch biografische aanpak welke boeken en welke verdiepingsopdrachten dat is te zien aan sommige tweedefase methoden daarbij kun je het beste in welke fase van de die ondanks een fraaie nieuwe verpakking ontwikkeling van de leerling hem of haar vrijwel niet verschillen van mammoet benaderen methoden een en al aandacht voor literatuur in een praktijkonderzoek volgt hij een aantal geschiedenis niet een klein hoofdstukje waarin docenten die een aantal van hun leerlingen extra de overige zaken even aan bod komen intensief volgen om zo uiteindelijk te komen dat is ook te zien aan het enthousiasme en de tot een aantal heel concrete aanbevelingen en gretigheid waannee een aantal docenten het heel concrete advieslijsten en adviesopdrachten

voorstel van adelmund om het leesdossier in amsterdam zijn de al eerder genoemde tanja tijdelijk facultatief te stellen heeft overgenomen janssen en gert rijlaarsdam bezig met een onderzoek naar een andere benadering van de bij de nog op de oude wijze werkende docenten leerling in de literatuurles namelijk gericht op gaat het over het algemeen maar nu kom ik op het stellen van vragen door de leerling bij de glad ijs dus misschien krijgen we nu ruzie over door hein gelezen tekst het algemeen om oudere docenten leraren van een logische ontwikkeling als je het hebt over 50 ze hebben in hun opleiding alleen maar zelfstandig en actief leren hoe gaat de lezer kennismake met de traditionele aanpak en eigenlijk om met een tekst als niet de docent de door tijdgebrek en omdat de aanpak hun vragen erbij stelt maar als de leerling nagaat wat voldoening verschafte hebben ze nooit serieus voor vragen de tekst zelf en zijn eigen geprobeerd om de nieuwere didactiek de leeservaring bij hem oproepen nieuwe invalshoeken in het literatuuronderwijs uit te proberen de tweede fase brengt deze een laatste bron van goed materiaal op het docenten in een moeilijk parket immers grote gebied van literatuuronderwijs en eigenlijk van veranderingen brengen sowieso angst niet zich het hele vak nederlands zijn de verslagboeken mee zeker voor ouderen die langzaam maar van de jaarlijkse conferentie het schoolvak zeker wat minder flexibel worden angst om de nederlands waar docenten vakdidactici weten greep op leerlingen kwijt te raken angst dat de schappers hun bevindingen presenteren soms lessen waarin ze hun verhaal kwijt konden hun groen soms rijp maar altijd interessant afgenomen worden angst dat het niveau dat ze in het verleden niet hun leerlingen bereikten samenvattend mogen we constateren dat het niet meer haalbaar is dat examenresultaten gaan onderwijsveld dus de afgelopen jaren voorzien is tegenvallen kortom deze docenten verliezen van materiaal van de kant van de litera veel van hun zekerheden en reageren daar heel tuurwetenschap en van adviezen tips werk begrijpelijk maar niet terecht op door zoveel wijzen van de kant van de literatuurdidactiek mogelijk aan het oude vast te houden ze doceren dus nog steeds zoveel mogelijk de brug is er waa r blijft de do cent literatuurgeschiedenis op de oude manier en wat is het resultaat nog steeds bestaat er in het beschouwen het leesdossier als ballast gewoon literatuuronderwijs een tweedeling veel docen even aftekenen ze benaderen leerling en lesstof ten zijn niet enthousiasme of niet enige scepsis nog steeds op een wijze die in de 19e eeuw toen begonnen om het voorgeschreven programma dit type literatuuronderwijs ontstond effectie f 2002 1 moer 18 was maar de visie op leren is wezenlijk ver literatuur betrokken zijn en tussen secties die bij anderd de visie op literatuuronderwijs is literatuur betrokken zijn en tussen litera wezenlijk veranderd de leerling is veranderd het tuursecties en ckv 1 binnen een school maar examenprogramma is veranderd nu die docent ook samenwerking tussen docenten in het nog voortgezet onderwijs en literatuurdidactici en literatuurwetenschappers kan en zal de kwaliteit ik wil hier pleiten voor een professionele aanpak van het literatuuronderwijs zeker doen toe van ons vak van het werk als literatuurdocent nemen laten we gesteund door de literatuurweten tanja janssen stelde het al en velen met haar schap en de literatuurdidactiek dus gebruik enthousiasme bij de docent is wezenlijk makend van wat er de afgelopen jaren aan didactische hulp is ontwikkeld het literatuur maar enthousi-

asme alleen is niet voldoende onderwijs verder ontwikkelen op de wijze zoals laten we leerlingen binnen ons onderwijs de vakontwikkelgroep heeft geformuleerd en in begeleiden op hun ontdekkingsreis in de wereld de wet is vastgelegd van nieuwe ervaringen zoals arnold taads deed ik wil pleiten voor verdergaande samenwerking met inni de hoofdpersoon uit rituelen van tussen literatuurwetenschappers literatuur cees nooteboom didactici en literatuurdocenten om de kwaliteit wil jij een whisky van het literatuuronderwijs te verhogen en om die heb ik nog nooit gedronken zei inni het defaitisme te bestrijden als zouden jongeren goed dan schenk ik jou een whisky in jij niet meer lezen alles van internet afhalen en proeft aandachtig en daarna zeg je mij wat je zich als zwijnen opstellen tegenover de parels ervan vindt die wij docenten rondstrooien in onze literatuurlessen en hoe smaakt het hier werd een definitie verlangd een protocol dat zijn zintuigen ontdekkingsreizen in ervaringen dienden op te maken voor ze door welke andere literatuuronderwijs dat dicht bij de leerling sensatie dan ook konden worden afgeleid start basiskennis aanbrengt maar vooral ruimte naar rook en naar hazelnoot schept voor het opdoen en verdiepen van bij elk belangrijk moment in je leven dacht hij ervaringen via inspirerende verrassende teksten later zou je een arnold taads moeten hebben via het stellen van indringende ethische morele iemand die je vraagt exact te beschrijven wat je vragen via het aan het wankelen brengen van voelt ruikt proeft denkt bij je eerste angst je zekerheden het omverwerpen van vanzelfsprekende eerste vernedering je eerste vrouw bij al je kenndheden zulk literatuuronderwijs is voor eerste ervaringen leraar en leerling boeiend leerzaam steeds weer nieuw het leesdossier is daarbij een onmisbaar in de wereld van hun boeken doen jonge maar instrument om tot groei smaakontwikkeling te ook oudere lezers allerlei eerste ervaringen komen via reflectie op eigen en anderen lees op hen daarbij begeleiden hen tot reflectie en leerervaringen aanzetten over die ervaringen hen daarbij de individuele begeleiding van de boekenkeuze stimuleren in hun vorming tot completere moet ervoor zorgen dat aan ieders eigenheid en mensen dat is de veeleisende zware maar ontwikkelingstempo recht wordt gedaan ongelofelijk mooie taak van literatuurdocenten samenwerking binnen de secties die bij van u en van mij 2002 1 moer 19